

In memoriam Nederlandse jezuiten 2012

Piet Bakker Hans Steenkamp, Harry Schelbergen, Jan van Deenen, Alfons Grimberg, Henri Suasso de Lima de Prado, Herman van Schaik

Piet Bakker

1923 - 2012

Pater Piet Bakker kwam uit een gezin waarvan drie broers jezuit werden. Op latere leeftijd werd ook zijn vader priester. Het ouderlijk huis aan de Arksteestraat in Nijmegen werd aan de Sociëteit geschonken en diende het Hoger Katechetisch Instituut tot onderdak. Liefde voor de Kerk had hij dus niet van vreemden.

Het werkzame leven van Piet als priester speelt zich af in twee plaatsen.

Allereerst in Spaubeek in het retraitshuis. Daar voelde hij zich als een vis in het water en hij was zeer teleurgesteld toen het huis gesloten werd. Terugkijkend op zijn jaren in Spaubeek concludeerde hij wel dat zich in de twaalf jaar dat hij daar werkte grote veranderingen voltrokken. Door de secularisatie begon het retraitswerk te verschuiven. Hij heeft geholpen een nieuwe inhoud te vinden voor het werk, maar uiteindelijk bleef hij alleen over en kwam het proces van de sluiting van het huis met de daarmee gepaard gaande ontslagen op zijn schouders terecht. Dat proces heeft veel van hem gevegd en de daarbij behorende spanningen hebben zijn toch al niet sterke gezondheid verder verzwakt.

Na Spaubeek vertrok Piet in 1972 naar Meijel, waar hij rector werd van het bejaardenhuis. Daar speelde zich een tweede maal hetzelfde proces af. Toen hij kwam woonden er nog zusters bij het bejaardenhuis, maar ook daar sloeg de secularisatie toe. Het begon al met het feit dat hij niet mocht wonen in het bejaardenhuis. Dat bleek een *blessing in disguise*. Hij kon kamers huren bij de familie Neilen, waar hij tot zijn dood met veel plezier heeft gewoond. Het werk met de bejaarden deed hij graag en hij assisteerde ook in de parochie. Maar de spanningen tussen het seculariserende bestuur van het bejaardenhuis en de rector maakten na 20 jaar een einde aan de samenwerking.

Piet bleef wonen in Meijel en bleef daar actief in de pastoraal.

Ondanks het feit dat hij niet in een communiteit van de jezuiten woonde bleef hij wel in hart en nieren een jezuit. Hij hield zich op de hoogte van alle ontwikkelingen in de orde. Zelf kwam hij bijna nergens, maar hij was heel blij als er jezuit bij hem langs kwam. Hij had een kleine, heel eenvoudige woonkamer, waar hij zijn gasten met Limburgse vlaai onthaalde en praatte over zijn werk in Meijel.

Zijn gezondheid ging hard achteruit en op het laatst kwam de thuishulp wel driemaal daags bij hem langs. Hij was daar dankbaar voor, want het stelde hem ook in staat in het huis van

de familie Neilen te blijven wonen en niet naar het door hem gevreesde bejaardenoord te hoeven.

Hij stierf in het ziekenhuis van Weert aan de complicaties van een operatie, die zijn zwakke gestel teveel werden.

Zelf had hij zijn gedachtenisprentje geschreven en het plaatje gekozen: een afbeelding van Chagall met prominent in het midden een kandelaar met brandende kaarsen. Daarbij de woorden van psalm 119: Uw Woord is een licht op mijn pad.

“Onze roeping is het, voor u het licht te doen stralen dat voor ons zichtbaar werd in de persoon van Jezus Christus”. Dat hij dat licht voor velen is geweest bewees de grote opkomst bij zijn begrafenis. Hij was in Meijel Christus’ licht geweest.

Hans Steenkamp

1917 – 2012

Op 7 augustus 2012 stierf pater Hans Steenkamp op de hoge leeftijd van 95 jaar. Nog maar een paar jaar geleden was aan zijn statige, voorname, onberispelijk geklede voorkomen weinig te merken van het feit dat hij de negentig al was gepasseerd. Als Hagenaar was hij wat vormelijk, maar altijd attent en vriendelijk.

Zijn jezuïetenleven speelde zich vooral buiten de deur af. Hij was voortdurend op pad. In zijn auto reed hij lange jaren naar de zusterkloosters, vooral naar de zusters van het Heilig Hart van Veldhoven, voor recollecties, vertrouwelijke gesprekken en advies aangaande de hervorming van de kloosterregel.

Van 1979 tot 1992 woonde hij in een kleine communiteit aan de St. Annastraat te Nijmegen, in de schaduw van het grote Canisiuscollege. In 1993 verruilde hij dat voor een van de vier aanleunwoningen naast het Berchmanianum. Zo bleef hij steeds in de buurt van de grote werken van de jezuïeten, terwijl hij toch een geheel eigen leven leidde.

Dat wil niet zeggen dat hij geen deel heeft gehad aan de jezuïetenwerken.

Van 1960 tot 1979 was hij geestelijk begeleider van de talrijke scholastieken op het Canisius College, die daar als surveillant werkten of een studie deden aan de Universiteit. Vooral als de nood aan de man kwam viel het oog van zijn oversten vaak op Hans Steenkamp. Zo werd hij in 1973 minister van Kapellerput in Heeze, toen daar het huis werd gesloten en er nieuwe behuizing gezocht moest worden voor de bewoners.

In 1964 werd hij naar het noviciaat Mariëndaal teruggeroepen. Hij was er 10 jaar werkzaam geweest in bijna alle functies die er daar zijn naast magister. Nu kwam hij als vice-superior en in die hoedanigheid leidde hij de verhuizing van het noviciaat naar Venlo. In 1993 werd hij na de plotselinge dood van de superior tijdelijk overste van het Berchmanianum. Hans was altijd bereid naar voren te treden als er een beroep op hem werd gedaan en zich na gedane arbeid weer moeiteloos terug te trekken op het tweede plan. Hij was dienstbaar,

beschikbaar, bescheiden, pretentieloos en in welke hoedanigheid er ook een beroep op hem werd gedaan, wijs, trouw en betrouwbaar.

Zelden sprak hij over zijn eigen spiritualiteit. Maar eens liet hij zich ontvallen dat hij die weerspiegeld zag in Oosterhuis' lied *Zo vriendelijk en veilig als het licht, zoals een mantel om mij heengeslagen, zo is mijn God, ik zoek zijn aangezicht*. Voor velen is hij zelf dat vriendelijke en veilige licht geweest, we vertrouwen erop dat hij nu het Aangezicht van zijn God gevonden heeft.

Harry Schelbergen

1924 - 2012

De drukbezochte uitvaart maakte duidelijk hoe groot de invloed van pater Harry Schelbergen is geweest. Tijdens die uitvaart viel vooral de grote groep oud-leerlingen van het internaat Katwijk de Breul op. Aan dat internaat had hij ook de beste jaren van zijn leven gegeven. Hij kwam er in 1959 als leraar godsdienst en directeur van de Mariacongregatie. Hij ontwikkelde een eigentijdse godsdienstcursus, waarin ook moderne literatuur en filosofie een rol was toebedacht en waarmee hij de aandacht van de leerlingen wist te boeien. Vanaf 1960 ging hij met leerlingen op Paastocht naar Duitsland of Frankrijk, waar zij tijdens de Goede Week een hulpbehoevende parochie steunden met kerk schoonmaken, kindermiddagen, ouderenbezoek en niet te vergeten met het verzorgen van de liturgie. Ook voor de leerlingen zelf waren er vieringen en inleidingen en het reflecteren op de eigen ervaringen. In 1968 werd hij rector en directeur. Hij had een groot aandeel in de nieuwe opzet van de Breul, minder gericht op de katholieke elite en qua huisvesting meer aangepast aan de eisen van de tijd. Uiteindelijk bleek ook deze nieuwe opzet niet houdbaar, financieel en door een tekort aan mankracht. Hij bleef directeur tot de Breul gesloten werd in 1982. Niet voor niets gaf hij aan de autobiografie die hij aan het einde van zijn leven schreef de ondertitel: *Opvoeding als levensvervulling*. Hij beschrijft daarin de vele vernieuwende initiatieven die hij als directeur genomen heeft. Weliswaar kon hij daarmee niet voorkomen dat de Breul werd gesloten, maar voor de leerlingen die het mochten meemaken was het een ervaring waar ze levenslang plezier van hebben gehad. Zijn pedagogische talenten benutte hij niet alleen voor de Breul. Hij stond ook aan de wieg van wat het Dondeynehuis in Leuven is geworden: een studentenhuus waar evenveel aandacht wordt besteed aan de vorming tot volwassen mensen als aan de studie. Korte tijd was hij ook spiritueel van de priesteropleiding in Vronesteyn. Vanwege zijn brede pedagogische ervaring werd hij gevraagd om zitting te nemen in het Algemeen Bestuur van de Nederlandse Katholieke Oudervereniging en in de Nederlandse Katholieke Schoolraad.

In 1995 veranderde zijn leven volledig door een herseninfarct. Door een ijzeren wilsinspanning en door de hulp van talloze vrienden wist hij zijn spraak en de macht over zijn ledematen te herwinnen. Maar hij bleef een invalide man. Wel herstelde hij zodanig dat hij in Austerlitz, waar hij de pastorie bewoonde, de pastorale zorg voor de kerk-gemeenschap op zich kon nemen. Toen dat na enige jaren niet meer ging verhuisde hij naar het verpleeghuis van de fraters van Utrecht in De Bilt. Daar voelde hij zich thuis. Het verschaftte hem ook de rust om aan zijn boek te werken.

Hij gaf het de titel *U legt uw hand op mij*. Het refereert zowel aan de steun die hij gevoeld had toen zijn eigen vader in een moeilijk moment zijn hand op Harry's schouder legde, als ook aan Gods Hand, zoals dat staat in de Introitus van de Paasmis: *Gij hebt uw hand op mij gelegd en nóg ben ik bij u*. Voor menige leerling en oud-leerling is Harry Schelbergen een hand op de schouder geweest, troostend en stimulerend. Een grote groep van hen stond naast het graf en zong het lied waarin het ideaal van de Breul wordt verwoord: *Mutua fides*.

Jan van Deenen

1927 - 2012

Jan van Deenen was provinciaal in een zeer moeilijke periode van de Nederlandse Provincie (1969 – 1975). De directe aanleiding van zijn plotselinge benoeming was het uittreden van zijn voorganger. Tijdens zijn provinciaalaat zouden er nog ongeveer 100 andere jezuïeten de orde verlaten. Noodgedwongen moesten ook enige parochies en retraitehuizen worden gesloten. Bovendien waren er grote spanningen onder de Jezuiten die verdeeld waren in een progressieve en een conservatieve vleugel. Voor hij provinciaal werd had hij 8 jaar gewerkt aan het Canisiuscollege in Nijmegen, als godsdienstleraar en directeur van de Mariacongregatie en de laatste jaren ook als rector. Het viel hem als provinciaal zwaar dat hij niet meer met een gemeenschap geschiedenis kon maken, maar van het ene huis naar het andere moest trekken zonder er mee verbonden te zijn; daar stond tegenover dat hij nu wat dieper mocht kijken dan anderen. Begin 1975 nam hij deel aan de belangrijke 32ste Algemene Vergadering in Rome, waarin het principe werd vastgesteld dat tot nu toe het richtsnoer is gebleven van alle apostolische activiteit van de jezuïeten wereldwijd: het verkondigen van het geloof en daarmee onlosmakelijk verbonden het bevorderen van de gerechtigheid.

Na zijn provinciaalaat vertrok hij voor een sabbatperiode van 4 maanden naar India, waar hij o.a. opnieuw een grote retraite deed. Deze periode betekende veel voor hem. Hij omschreef zijn spirituele ervaringen aldaar als “een ruimte en een vrede ongekend”. Het werd de basis voor zijn latere werk dat zich voornamelijk heeft afgespeeld in het kader van de geestelijke vorming. Al spoedig werd hij coördinator spiritualiteit en instructor van het tertiaat. Vanaf de oprichting in 1979 tot 1986 woonde hij in “Om Vuur”, het Centrum voor Geloofsverdieping in Deventer.

In 1986 verhuisde hij naar Arnhem, waar hij woonde in een zeer eenvoudig huisje in een achterstandswijk. In de wijk was hij heel actief: in het buurtwerk, waar hij koffie schonk, de wijkraad, de Oranjevereniging, het Centrum voor Baanlozen, dienstencentra etc. Hij zette zich met toewijding in voor de gewone man en verbleef graag onder hen. Zo concretiseerde hij de inspiratie van de Algemene Congregatie uit 1975.

Maar zijn werk als geestelijk leider ging ook gewoon door: hij gaf retraites, conferenties en persoonlijke begeleiding in samenwerking met de abdij Slangenburg en vanuit de Praktijkschool voor Levensvragen in Doetinchem. In die stad stichtte hij ook een hospice, wat hem het ereburgerschap opleverde.

De kennis en ervaring die hij in de loop der jaren aangaande de Ignatiaanse spiritualiteit had opgebouwd verwoordde hij op originele wijze als (co)-auteur van enige boeken. Hij is actief gebleven tot aan het eind van zijn leven, vol belangstelling voor anderen. Maar toen het einde naderde voelde hij zich evenzeer geroepen als tijdens zijn leven. Hij zag uit naar zijn ontmoeting met de Heer.

De overvolle kerk van Brakkenstein bij zijn uitvaart getuigde welsprekend van de grote betekenis die Jan heeft gehad in het leven van velen.

Alfons Grimberg

1940 - 2012

Op zijn verjaardag overleed Alfons Grimberg, precies 72 jaar. De laatste drie jaar van zijn leven had hij moedig gevochten tegen de kanker, waarvan hij wist dat die hem het leven zou kosten. Als scholastiek was bij hem al diabetes geconstateerd, maar hij weigerde zijn leven daardoor te laten bepalen. Dat bracht hem soms in problemen, maar dat was de prijs die hij bereid was te betalen voor een zo normaal mogelijk leven. Ook bij de kanker legde hij zich niet neer en de chemotherapie samen met zijn optimistische karakter hielden hem een stuk langer in leven dan de aanvankelijke prognose liet aanzien.

Alfons werd geboren in Amsterdam, niet ver van de Krijtberg, waar hij misdienaar was, net zoals zijn grote voorbeeld Jan Philip Roothaan dat geweest was, anderhalve eeuw eerder; levenslang had hij devotie tot deze generaal van de orde, wiens beeltenis in de Krijtbergkerk staat.

Zelf is Alfons zijn hele werkzame leven pastoor geweest. Al tijdens zijn studie sociologie en zijn studie theologie was hij verbonden aan de kerk van de Elandstraat in Den Haag, waar hij ook priester gewijd werd in 1972. Hij schreef zijn doctoraalscriptie sociologie over de ontwikkelingen van de kerk in de Haagse binnenstad. Hij bleef er tot 1979 en keerde er weer terug in 1995. In de tussentijd was hij pastoor in Groningen (1980-1992) en de Jozefkerk in Nijmegen (1992-1994). Zijn laatste standplaats was de Krijtberg, de kerk van zijn jeugd. Daar bleef hij niet lang, want zijn ziekte noopte hem al spoedig naar het Berchmanium in Nijmegen te gaan.

Gevraagd naar zijn inspiratie om in te treden bij de jezuïeten antwoordde hij: "mensen helpen". Dat typeert hem ook als pastoor. Hij was de mensen nabij. Hij was heel direct in de omgang met zijn parochianen. Hij bleef gewoon. Hij was geliefd. Hij was ook een beetje eigenaardig: hij had een heel eigen manier om met mensen om te gaan, met een eigen humor, met practical jokes. Die werden niet door iedereen gewaardeerd. Maar wat wel door iedereen gewaardeerd werd was dat je altijd een beroep op hem kon doen. Hij liet merken dat hij je graag van dienst was.

Toen de ziekte hem dat werken voor de medemens onmogelijk maakte drukte dat zwaar op hem. Hij voelde zich te jong voor het Berchmanium en hij was ook te jong. Hij was ook veel te jong om dood te gaan. Het heeft hem veel moeite gekost om dat te aanvaarden.

Maar zijn vroomheid en zijn geloof hebben hem toch tot die overgave gebracht. Voor zijn begrafenis koos hij de evangelietekst van de broodvermenigvuldiging: de gaven van de Heer overvloedig mogen uitdelen aan mensen die hongerig zijn naar het Woord van de Heer en naar brood.

Henri Suasso de Lima de Prado

1917 - 2012

Henri was de nestor van de Indonesische Provincie.

Op 20-jarige leeftijd vertrok hij als novice naar toen nog Nederlands Indië, op 95-jarige leeftijd overleed hij in het ziekenhuis van Semarang.

Tijdens zijn filosofiestudie in Yogyakarta begon de wereldoorlog. Van 1943 tot 1946 verbleef hij in interneringskampen. Na de oorlog studeerde hij theologie in Maastricht en Bijbelwetenschappen aan het Biblicum in Rome. In 1955 keerde hij terug naar Indonesië. Daar werd hij docent aan het seminarie en aan de universiteit Sanata Dharma, de door de jezuïeten opgerichte lerarenopleiding in Yogyakarta. Tot op hoge leeftijd bleef hij doceren aan verscheidene instituten.

Zijn grote liefde ging echter niet uit naar de wetenschap. Hij was vooral sociaal bewogen. Als directeur van de Yayasan Realino en in samenwerking met de studenten van het gelijknamige studenten-internaat zette hij zich in voor de minsten in de samenleving. Zijn zorg ging vooral uit naar de politieke gevangenen en hun gezinnen. Speerpunten daarbij waren: onderwijs voor de kinderen en startkapitaal voor de volwassenen. Kapitaal daarvoor zocht hij bij bekende industriëlen en acties zoals een jaarlijkse tombola op Schiermonnikoog. Hij is van onschatbare waarde geweest voor deze paria's van de maatschappij, waar noch de regering noch particulieren iets mee te maken wilden hebben.

Henri was een wijs mens, hij was graag gezien als bestuurder en overste. Henri was een pastoraal ingestelde priester, biechtvader en raadgever voor studenten, seminaristen, zusters, politieke gevangenen en wie zijn raad verder vroegen. Henri was een aangenaam en gezellig mens. Hij onderhield hartelijke contacten met zijn familie in Nederland. Hij was een trouwe bezoeker van het clubje Nederlandse missionarissen, dat maandelijks bijeen kwam in een buitenhuisje in Bandung. Hij kon genieten van zijn glaasje en zijn sigaar. Dat laatste is hem uiteindelijk noodlottig geworden. Bij het aansteken van zijn sigaar maakte hij een onhandig gebaar met zijn oude vingers, waardoor zijn overhemd vlam vatte. Met zeer pijnlijke brandwonden werd hij naar het St. Elisabeth ziekenhuis gebracht, waar hij de dag erop overleed.

De Indonesische Provincie verliest in Romo Su (zoals hij in de wandelgangen werd genoemd) een markante en sympathieke persoonlijkheid.

Herman van Schaik

1918 - 2012

Het grootste deel van zijn jezuïetenleven bracht Herman door in Denemarken. Hij was wat ouder bij zijn intrede dan zijn medenovicen. Hij kende de jezuïeten van de tijd dat hij aan het Aloysiuscollege de HBS volgde. Daarna studeerde hij privé verder voor zijn examen Gymnasium, dat hij 4 jaar later haalde. Hij bleef verbonden met het College via de verkennerij. Hij schijnt een zeer deskundige en gewaardeerde hopman geweest te zijn. Die verkennerij moest clandestien gebeuren vanwege de bezetting. Na de oorlog trad hij in bij de jezuïeten, 27 jaar oud.

Na zijn noviciaat en filosofie vertrok Herman als surveillant naar het Niels Steensens College in Kopenhagen. Met een onderbreking voor zijn studie theologie in Maastricht en zijn tertiaat zou hij in Kopenhagen blijven tot 1988. Hij was er niet alleen: een groepje van ongeveer 5 Nederlanders versterkte door de jaren heen de missie in Denemarken die ressorteerde onder de Duitse Provincie. Herman doceerde Engels, Duits, Godsdienst en Muziek. Hij was aalmoezenier van het jeugdwerk en van de zeelieden. Hij assisteerde ook in de Heilig Hart kerk, die onder zijn leiding werd gerestaureerd. Bijna al die tijd woonde hij in het huis naast die kerk aan de Stenosgade, eens in de lokale krant omschreven als het meest sinistere huis van Kopenhagen. Het had wel wat van een mysterieus huis in een Gotische roman.

In de krant was overigens recentelijk ook een ander bericht te lezen over de Heilig Hart kerk: een bekende Deense burger verhaalt daarin zijn ervaring als 13-jarige jongen, hoe hij de kerk inlopend getroffen werd door de predikant, die literatuur en moderne muziek wist te verbinden met religie. Die predikant was Herman en de jongen ontwikkelde onder zijn leiding een blijvende belangstelling voor religie.

In 1988 keerde Herman terug naar Nederland, 70 jaar oud. Hij werd minister in het Ignatiuscollege in Amsterdam tot hij in 2000 verhuisde naar het Berchmanianum. Hij vergat Denemarken niet. Jaarlijks reed hij er heen in zijn Volvo, door hem liefderijk Thomas genoemd. Hij reed graag. Dat gebeurde met vaste hand en hoge snelheid. Denemarken en Oostenrijk waren zijn favoriete bestemmingen. Maar hij was ook graag bereid zijn medebewoners te vervoeren, liefst naar een wat verder weg gelegen bestemming. Velen hebben van die diensten dankbaar gebruik gemaakt. In zijn laatste jaren genoot hij van zijn tot tropische hitte verwarmde kamer, tot 's avonds laat met een borreltje voor de televisie of luisterend naar zijn mooie muziekverzameling. Hij mocht de hoge leeftijd van 94 jaar bereiken. Hij heeft ervan genoten en de mensen om hem heen ook.